

ma u suvremenom društvu. Od posebnog je značenja to što su u knjizi uključene studije o evropskoj kulturi jer su domaći, evropski autori učinili relativno malo na području simboličke antropologije (izuzev u Italiji); još uvijek prevladavaju radovi anglo-američkih autora. Zbornik revalorizira rad Van Gennepa i njegovu aktualnost danas, i to u sredini koja Van Gennepa dobro poznaje, gdje se njegove knjige svakodnevno upotrebljavaju i gdje se, uz dužno poštovanje i kritiku, istraživanja rituala nastavljaju u novim smjerovima i na nove načine.

Olga Supek-Zupan

Versuche, der Zivilisation zu entkommen. Herausgegeben von Ina-Maria Greverus und Erika Haindl, Verlag C. H. Beck, München 1983, 208 str.

Knjiga je rezultat istraživanja vrlo agilnog etnologa (i vrlo plodne autorice djela iz folkloristike i etnologije) i njezinih suradnika i studenata. Željeli su odgovoriti na mučno pitanje zlokobnih posljedica civilizacije u životu suvremenih ljudi, odnosno željeli su pokazati što se događa kad pojedinci ili manje ljudske grupe nastoje uteći civilizaciji i izmijeniti život.

Problemu kojim se bave neki suvremeni politički pokreti oni su prišli etnološki odnosno antropološki. Jer dok su za Tylora kultura i civilizacija (u njegovoj znamenitoj definiciji kulture iz 1873) bile dvije točke između kojih se čovječanstvo kreće, tj. od »divljeg života u barbarstvu prema civilizaciji« (str. 7), gotovo stotinu godina kasnije (1976) S. Diamond civilizaciju će označiti gubitkom kulturnog stvaralaštva i samostalnosti velike većine čovječanstva. Što dakle da radi suvremeni, aktivni etnolog? Pa poći će s Inom-Marijom Greverus k onima koji su pokušali uteći civilizaciji i u »prirodnim životnim prilikama« naći pravi smisao života.

Istraživali su dakle pojedince i grupe ljudi koji su se naselili u napuštenim alpskim gospodarstvima i u nekim drugim seljačkim lokacijama u Švicarskoj, zatim jednu grupu bjegunaca iz civilizacije ravno u Arkadiju, tj. u Toskanu, zatim drugu takvu grupu na jednom grčkom otoku itd.

Živjeli su s tim ljudima, ispitali ih, snimili razgovore na magnetofonske vrpce, sve lege artis kako se to u modernom terenskom istraživanju radi.

I makar kako sve bilo dobro antropološki urađeno, rezultat je osrednji i pomalo tužan. Ne samo zato što se pretežno radi o bjeguncima kojima bijeg nije ništa pružio nego i zato što po mom mišljenju ni antropološko odnosno etnološko istraživanje nije pokazalo ništa značajno osim možda stanovito razočaranje ljudi koji su pobjegli u »Arkadiju« (i tek tada otkrili da ona zapravo nije moguća pa su sada, čini mi se, još nesretniji) i samih etnologa.

Ljudi, naime, koji u današnje vrijeme bježe iz civilizacije, a za to ima mnogo dobranih razloga, rijetko uspijevaju postići neku integraciju zajedničkog života a još manje dugotrajna rješenja. Grupe se često osipaju. Tek nekolicina izdrži duže vrijeme. Mnoge dobre zamisli padaju već kod pitanja koje si oni sami postavljaju, tj. smiju li vlastitu djecu prisiliti (osuditi) na takav život ili im moraju ostaviti slobodan izbor obrazovanja a to znači povratka u civilizaciju.

Možda je najvredniji doprinos istraživanja u tome što je pokazalo kako je povratak prirodi, u svim ovim slučajevima radilo se zapravo o pokušaju povratka seljačkom načinu privređivanja i života, vrlo mukotrpan i skup. Treba znati raditi neke poslove, treba poznavati ekološke i prirodne uvjete. Napokon, gotovo je nemoguće samo održanje života bez primjene motorizacije i agrotehničkih mjera. A za to treba novaca. Prema tome u bijeg iz civilizacije potrebno je in-

vestirati. No oni koji su prisiljeni na bijeg najčešće to čine jer novaca nemaju!

Tako, uza sve simpatije koje istraživači imaju za pokušaje bijega iz civilizacije oni zapravo dokazuju da je bijeg gotovo nemoguć. Civilizacija se pokazuje kao sedmoglava aždaja. Etnološki ekskurs u bijeg od civilizacije pomaže da to još dublje uvidimo, ako toga nismo bili dovoljno svjesni. Samoj etnologiji ne pridonosi neke teorijske novosti, pogotovu ako knjigu usporedimo s ostalim radovima iz pera I.-M. Greverus ili s knjigama i istraživanjima koja je ona poticala u prošlosti.

Dunja Rihtman-Auguštin

David Gaunt, Memoir on History and Anthropology, Council for Research in the Humanities and Social Sciences, Stockholm 1982, 87 str.

U posljednjim se desetljećima u cijelom svijetu zamjećuje rastući interes za interdisciplinarna istraživanja. Jedno od polja istraživanja humanističkih i društvenih znanosti koja se u tom smislu najviše proširuju jest historijska antropologija. Iako još ne postoji njezina općeprihvaćena definicija, historijska antropologija je zajedničko polje istraživanja na kojem se historičari, antropolozi, socijalni antropolozi, etnolozi i sociolozi susreću u potrazi za novim tipovima analize kombinirajući elemente svojih posebnih disciplina. Dr David Gaunt, historičar, profesor sveučilišta u Umei (Švedska), napisao je međunarodni pregled trenutnog stanja historijsko-antropoloških istraživanja, s ciljem poticanja i usmjeravanja novih.

U prvom dijelu knjige dr Gaunt donosi historiografiju međusobnih odnosa socijalne antropologije i historije razmatrajući njihove bitne trendove i probleme.

U drugom dijelu prikazan je suvremeni razvoj suradnje ovih dviju disciplina u Francuskoj, Sjedinje-

nim Američkim Državama, Madarskoj, Velikoj Britaniji, Saveznoj i Demokratskoj Republici Njemačkoj, Austriji, Švicarskoj, Italiji, Nizozemskoj, Portugalu, Estoniji, te u nordijskim zemljama. Uz obilje bibliografskih podataka tu su i kratki kritički osvrti na sva značajnija historijsko-antropološka djela koja autor poznaje. (Glavnina radova o kojima govori izdana je do veljače 1981.)

Posljednji dio knjige sadrži sažete, ali konkretne organizacijske preporuke za planiranje budućeg razvoja historijske antropologije u Švedskoj.

Knjiga je popraćena bibliografijom s više od 160 naslova koji bi trebali poslužiti kao putokaz antropolozima i historičarima ka boljem međusobnom poznavanju.

S obzirom na zanimljivost i značaj tematike opravdano je ovom prilikom opširnije prikazati stadije međusobnih odnosa i suradnje socijalne antropologije i historije izložene u prvom dijelu knjige.

Razmatrajući odnose antropologije i historije autor govori o socijalnim antropolozima koji proučavaju jednostavna i složena društva unutar kultura različitih od njihove vlastite. Historičare određuje kao istraživače vlastite kulture orijentirane na pisane dokumente, tradicionalno koncentrirane na političke i ekonomske pojave. Izvan ovih dviju disciplina ostaje, po Gauntu, etnološko istraživanje vlastite zemlje, često u sjeni jedne od njih.

Iako zajedničkih početaka u 18. stoljeću, historija i antropologija su u suparničkom odnosu bile najmanje čitavo jedno stoljeće. Jasna ahistorijska antropološka tradicija pojavila se u Engleskoj s Malinowskim i Radcliffe-Brownom, te u Francuskoj s Durkheimom i njegovim sljedbenicima. Većina ih se nije primarno protivila historiji, već više tendencijama među ostalim antropolozima da sve tumače u smislu determinističke evolucije. To je krajem prvog svjetskog rata dovelo do potpunog rascjepa antropolo-